

الحمد لله الذي هدانا لهذا
الذي كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

دانشگاه کردستان
دانشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی
گروه علوم تربیتی

چالش‌های تدریس در کلاس‌های چندپایه‌ی دوره‌ی
راهنمایی تحصیلی منطقه‌ی سروآباد و ارائه‌ی
راهکارهایی برای بهبود آن

پژوهشگر

اسماعیل عزیزی هانه‌گرمله

استاد راهنما

دکتر مصطفی قادری

استاد مشاور

دکتر جمال سلیمی

پایان نامه کارشناسی ارشد/ رشته علوم تربیتی گرایش
برنامه‌ریزی آموزشی

مهرماه ۱۳۹۲

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات،

ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع

این پایان‌نامه (رساله) متعلق به دانشگاه کردستان
است.

*****تعهد نامه*****

اینجانب اسماعیل‌عزیزی‌هانه‌گرمله دانشجوی کارشناسی
ارشد / رشته علوم تربیتی گرایش برنامه‌ریزی آموزشی
دانشگاه کردستان، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی
گروه علوم تربیتی تعهد می‌نمایم که محتوای این پایان
نامه نتیجه تلاش و تحقیقات خود بوده و از جایی کپی
برداری نشده و به پایان رسانیدن آن نتیجه تلاش و
مطالعات مستمر اینجانب و راهنمایی و مشاوره اساتید
بوده است.

با تقدیم احترام

اسماعیل‌عزیزی-

هانه‌گرمله

دانشگاه کردستان
دانشکده علوم انسانی واج...
گروه علوم تربیتی

پایان نامه کارشناسی ارشد/ رشته علوم تربیتی گرایش
برنامه‌ریزی آموزشی

عنوان:

چالش‌های تدریس در کلاس‌های چندپایه‌ی دوره‌ی
راهنمایی تحصیلی منطقه‌ی سروآباد و ارائه‌ی
راهکارهایی برای بهبود آن

پژوهشگر:

اسماعیل عزیزی هانه‌گرمله

در تاریخ ۱۳ / ۷ / ۹۲ توسط کمیته تخصصی
وهیات داوران زیر مورد بررسی قرار گرفت و با نمره ۹۸
/ ۱۸ و درجه بسیار خوب به تصویب رسید.

نام و نام خانوادگی

امضاء

دکتر مصطفی قادری

هیات داوران

مرتبه علمی

۱- استاد راهنما

استاد یار

دکتر جمال سلیمی

۲- استاد مشاور

استاد یار

دکتر خلیل غلامی

۳- استاد داور خارجی

استاد یار

دکتر نعمت الله عزیزی

۴- استاد داور داخلی

دانشیار

مهر و امضاء گروه
مهر و امضاء معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده

تقدیم

این اثر نه به مجاز که به حقیقت کوچک-
تر از آن است که شایستگی تقدیم داشته
باشد؛ لیکن در مسیر دشوار جستجوی
حقیقت، چنانچه بتواند گامی کوچک به
حساب آید؛ در آن صورت خاضعانه به گرد
راه رهروانش تقدیم می کنم..

سپاسگزاری

با سپاس بی‌پایان از تمام دوستان و
همراهانی که بی دریغ،
یاری‌هایشان را بذل نمودند و آن‌کردند
که فرجامش این شد. همچنین تشکری ویژه از
استادان بزرگوار آقایان دکتر قادری و
دکتر سلیمی که رهنمودهای مشفقانه و
شکیبایی توأم با همدلی‌هایشان با
نگارنده، روشنگر فراز و نشیب‌های راه
وامیدبخش رسیدن به پایان آن بود.

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی چالش‌های تدریس معلمان در
کلاس‌های چندپایه مقطع راهنمایی شهرستان سروآباد و
ارائه اقدام‌های عملی برای بهبود آن‌ها می‌باشد. به منظور
دستیابی به چنین هدفی با توجه به اینکه چالش‌های

تدریس معلمان در کلاس‌های چند پایه یک چالش عملی است و باید منوط به اقدام‌های عملی باشد، لذا از روش اقدام پژوهی استفاده شده است. در این پژوهش با توجه به ماهیت گروهی چالش‌های تدریس معلمان در این‌گونه کلاس‌ها که دغدغه‌های مشترکی در زمینه‌ی تدریس دارند و رسیدن به نوعی آگاهی جمعی و گروهی برای رفع مشکلات تدریس از رویکرد اقدام پژوهی مشارکتی استفاده شده است. مراحل تحقیق در این پژوهش به ترتیب زیر می‌باشند.

جست‌وجوی مشارکتی برای تشخیص ابعاد و دامنه‌ی مشکلات تدریس در کلاس‌های چند پایه‌ی راهنمایی (کشف)، ارائه‌ی راه حل‌های گروهی برای مشکلات تدریس در کلاس‌های چند پایه (مداخله)، هم‌کوشی معلمان برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به مشکلات طراحی درس، تدریس، ارزشیابی و سازماندهی محتوا (مداخله)، تدوین یک نظریه‌ی موضعی برای تغییر در عملکرد قبلی طراحی درس، تدریس، ارزشیابی و سازماندهی محتوا (ارزشیابی) (ریزن و برادلی، ۲۰۰۶). در این پژوهش جامعه مورد نظر تمامی معلمان چندپایه مدارس راهنمایی شهرستان سروآباد بودند و در راستای سوالات تحقیق از روش‌های کمی شامل جمع‌آوری و تحلیل اسناد، برای گردآوری اطلاعات مربوط به سوال اول و از مشاهده‌ی مشارکتی و مصاحبه‌ی عمیق برای گردآوری اطلاعات مربوط به سوال دوم، سوم و چهارم استفاده شده است؛ برای رسیدن به این منظور با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی تعداد ۳۰ نفر معلم (۱۰ نفر معلم حرفه و فن)، (۱۰ نفر معلم ریاضی) و (۱۰ نفر معلم علوم) انتخاب و در فرایند اقدام پژوهی همکاری کردند. قبل از اقدام پژوهی در مدارس چندپایه، ۵۴.۵۴ درصد از مدارس چند پایه دارای رشد منفی، ۱۸.۱۸ درصد مدارس رشد صفر درصدی و تنها ۲۷.۲۷ درصد از مدارس چند پایه‌ی راهنمایی دارای رشد در پیشرفت تحصیلی بودند که با همکاری معلمان شرکت‌کننده در پژوهش چالش‌ها و راهکارها شناسایی و نشان داده شدند. در زمینه‌ی طراحی درس و بهبود سازماندهی محتوای درسی در کلاس‌های چندپایه‌ی راهنمایی می‌توان به سه شیوه برنامه‌ریزی، پایه محوری (خود آموخت) ، گروهی (خود آموخت) و تلفیقی برای این‌گونه از کلاس‌ها را انجام داد. در زمینه‌ی بهبود ارزشیابی در مدارس چندپایه‌ی راهنمایی، استفاده از دانش‌آموزان مستعد و منضبط پایه‌های بالاتر برای انجام ارزشیابی از دانش‌آموزان دیگر پایه‌ها، تهیه‌ی بانک سؤالات پیش از شروع سال تحصیلی به تفکیک هر درس برای هر پایه، استفاده از خودآزمون در کلاس درس، طراحی سوالات آزمون توسط خود دانش‌آموزان می‌تواند بسیار مفید باشد. واژگان کلیدی:

کلاس چندپایه، دوره‌ی راهنمایی، چالش‌های تدریس، اقدام‌های
عملی، اقدام‌پژوهی مشارکتی

۱..... فصل اول: (کلیات تحقیق) (۱-۱)
..... مقدمه (۱-۱)
.....
..... ۱..... (۲-۱) . بیان مساله
..... پژوهش.....
..... ۲.....
..... (۳-۱) . ضرورت
..... موضوع.....
..... ۶.....
..... (۴-۱) . اهداف
..... تحقیق.....
..... ۸.....
..... (۵-۱) . سوالات
..... تحقیق.....
..... ۹.....
..... فصل دوم مبانی نظری و پیشینه
..... تحقیق.....
..... ۱۰.....
..... (۱-۲)
..... مقدمه.....
..... ۱۱.....
..... (۲-۲) . روش تدریس و استراژی‌های
..... آموزشی.....
..... ۱۲.....
..... (۱-۲-۲) . نظریه‌ی رشد مرحله‌ای
..... پیاژه.....
..... ۱۲.....
..... (۲-۲-۲) . نظریه‌ی رفتاری
..... بندورا.....
..... ۱۳.....
..... (۳-۲-۲) . نظریه‌ی
..... ویگوتسکی.....
..... ۱۳.....
..... (۴-۲-۲) . نظریه‌ی
..... اریکسون.....
..... ۱۶.....

.....	۵-۲-۲ . دیدگاه براوان
.....	فهرس
.....	۱۶.....
.....	۶-۲-۲ . نظریه
.....	بروس
.....	۱۶.....
.....	۷-۲-۲ .
.....	مونتسوری
.....	۱۶.....
.....	۳-۲ . رویکرد کودك
.....	سور
.....	۱۷.....
.....	۱-۳-۲ . نیازها و منافع
.....	کودك
.....	۱۷.....
.....	۲-۳-۲ . یادگیری طوطی-
.....	وار
.....	۱۸.....
.....	۴-۲ . ویژگی‌های مهم یک معلم
.....	چندپایه
.....	۱۸.
.....	۱-۴-۲ . استراتژی
.....	آموزشی
.....	۱۸.....
.....	۵-۲ . دخالت
.....	والدین
.....	۲۲.....
.....	۶-۲ . اثرات شناختی و غیر شناختی آموزش
.....	چندپایه
.....	۲۲.....
.....	۱-۶-۲ . اثرات غیر شناختی آموزش
.....	چندپایه
.....	۲۳.....
.....	۷-۲ . مزایا و معایب آموزش
.....	چندپایه
.....	۲۴.....
.....	۸-۲ . توسعه‌ی فرایند تدریس
.....	ویادگیری
.....	۲۶.....
.....	۹-۲ . معایب آموزش
.....	چندپایه

..... ۲۸.....

..... ۱۰-۲) عوامل کلیدی برای ارزیابی آموزش چندپایه‌ی
موفق.....

..... ۲۸.....

..... ۱۱-۲) پیشینه‌ی

تحقیق.....

..... ۳۰.....

فصل سوم روش

تحقیق.....

..... ۳۶.....

..... ۱-۳)

مقدمه.....

..... ۳۷.....

..... ۲-۳) رویکرد و استراتژی

تحقیق.....

..... ۳۷.....

..... ۳-۳) تئوری دانش

تحقیق.....

..... ۳۸.....

..... ۴-۳) روش

تحقیق.....

..... ۳۹.....

..... ۵-۳) انواع روش‌های عمده‌ی اقدام-

پژوهی.....

..... ۳۹.....

..... ۱-۵-۳) اقدام‌پژوهی

تکنیکی.....

..... ۳۹.....

..... ۲-۵-۳) اقدام‌پژوهی

عملی.....

..... ۴۰.....

..... ۶-۳) جامعه و نمونه

پژوهش.....

..... ۴۲.....

..... ۷-۳) مراحل اقدام پژوهی

تحقیق.....

..... ۴۲.....

فصل چهارم تجزیه و تحلیل داده‌ها

.....

..... ۴۳.....

..... ۱-۴)

مقدمه.....

.....

..... ۴۴

..... ۲-۴ . توصیف وضعیت
..... موجود

..... ۴۴

..... ۳-۴ . گردآوری اطلاعات پیرامون مساله (شواهد
..... اولیه)

..... ۵۱

..... ۴-۴ . مراحل تحقیق و اجرای تحقیق با روش
..... مصاحبه

..... ۵۱

..... ۱-۴-۴ . تبیین هدف
..... مصاحبه

..... ۵۲

..... ۲-۴-۴ . انتخاب
..... نمونه

..... ۵۲

..... ۳-۴-۴ . طراحی شکل و ساختار
..... نمونه

..... ۵۳

..... ۴-۴-۴ . تدوین
..... سوالات

..... ۵۳

..... ۵-۴-۴ . انتخاب و آموزش مصاحبه-
..... گران

..... ۵۴

..... ۶-۴-۴ . انجام مصاحبه‌ی
..... مقدماتی

..... ۵۶

..... ۷-۴-۴ . انجام
..... مصاحبه

..... ۵۷

..... ۵-۴ . مراحل اقدام‌پژوهی
..... گروهی

..... ۵۹

..... ۱-۵-۴ . مصاحبه‌ی عمیق
..... فردی

..... ۵۹

..... ۲-۵-۴ . طبقه‌بندی چالش‌های
..... تدریس

..... ۵۹

۳-۵-۴) برگزاری جلسات

گروهی.....

.....۶۸

۴-۵-۴) چالش‌هایی که گروه مصاحبه‌شوندگان در مورد آنها به توافق رسیده

است.....۶۸

۴-۵-۵) پیشنهادهای گروه برای حل چالش‌های مورد نظر

گروه.....

.....۶۹

۴-۵-۶) بررسی نتایج اجرای

راهکارها.....

.....

.....۸۰

فصل پنجم نتیجه‌گیری

و پیشنهادات.....

.....۸۲

.....(۱-۵)

مقدمه.....

.....

.....۸۳

.....(۲-۵) بحث و نتیجه-

گیری.....

.....

.....۸۴

.....(۳-۵) پیشنهادات

کاربردی.....

.....

.....۹۵

.....(۴-۵) محدودیت‌های

پژوهش.....

.....

.....۹۹

.....(۵-۵) پیشنهادات

پژوهشی.....

.....

.....۹۹

منابع

فارسی.....

.....

.....۱۰۰

منابع

انگلیسی.....

.....

.....۱۰۲

پیوست ۱) نمونه طراحی شده جهت انجام اقدام‌پژوهی در مدارس چند

پایه راهنمایی شهرستان

سروآباد سال تحصیلی ۹۲-

.....۹۱

.....

.....۱۰۵

پیوست ۲ نمونه برگ طراحی شده جهت انجام اقدام پژوهی در مدارس چند
پایه‌ی راهنمایی شهرستان
سروآباد سال تحصیلی ۹۲-۹۱

.....۹۱
.....

۱۰۶.....

پیوست ۳ نمونه برگ طراحی شده جهت انجام اقدام پژوهی در مدارس چند
پایه‌ی راهنمایی شهرستان
سروآباد سال تحصیلی ۹۲-۹۱

.....۹۱
.....

۱۰۷.....

فهرست جدا اول

عنوان

صفحه

جدول ۱-۲	فرضیات مختلف در خصوص محیطهای معلم محور در مقابل محیط-های خود راهبر.....	۲۱
جدول ۱-۴	شناسایی مدارس برخوردار، نیمه برخوردار و چندپایه شهرستان	
	سروآباد.....	۴۶
جدول ۲-۴	گروه بندی مدارس و میزان پیشرفت تحصیلی در درصد قبولی.....	
	۴۷
جدول ۳-۴	تجزیه و تحلیل امتحانات دوره ی راهنمایی شهرستان سروآباد در سال تحصیلی ۹۰-۹۱.....	۵۰
جدول ۴-۴	تجزیه و تحلیل امتحانات مدارس چندپایه شهرستان سروآباد در سال تحصیلی ۹۰-۹۱.....	۵۱
جدول ۵-۴	طبقه بندی چالش های قبل، حین و بعد از تدریس در مدارس چند پایه راهنمایی شهرستان.....	۶۹
جدول ۶-۴	ساعات آموزشی اختصاص داده شده به مدارس چندپایه و تک پایه دوره ی راهنمایی.....	۷۳
جدول ۷-۴	تجزیه و تحلیل امتحانات مدارس چند پایه ی دوره ی راهنمایی شهرستان سروآباد در خرداد ماه ۹۱-۹۲.....	۸۱
جدول ۸-۴	تجزیه و تحلیل امتحانات مدارس چند پایه ی دوره ی راهنمایی شهرستان سروآباد در خرداد ماه ۹۰-۹۱.....	۸۱

فهرست نمودار

عنوان

صفحه

نمودار ۱-۲	اهداف عمیق و سطحی در یادگیری خود	راهبر.....
		۲۱.....
نمودار ۱-۴	مراحل اقدام پژوهی گروهی درباره‌ی چالش‌های تدریس در کلاس‌های چندپایه‌ی دوره‌ی راهنمایی تحصیلی شهرستان سروآباد در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ ۵۹

فصل اول

کلیات تحقیق

فصل اول کلیات تحقیق

آموزش واقعی، آموزش شرایط انسانی است
(روسو، ۱۳۶۶، ص ۲۵).

۱-۱- مقدمه

کانت برای تعلیم و تربیت منزلتی رفیع قائل است و آن را برای پیشرفت بشر ضروری می‌داند. در نظر او انسان تنها بواسطه ی تعلیم و تربیت است که انسان می‌شود. آدمی چیزی جز آنچه تربیت از او می‌سازد نیست. انسان همواره به وسیله ی افرادی که خود تربیت یافته اند پرورش می‌یابد. قابلیت ها و توانایی های افراد را نمی‌توان به راحتی تخمین زد. استعداد های انسان در صورتی به طور کامل بروز می‌یابد که موجودی با طبیعت برتر از انسان تربیت او را عهده دار شود (ماهرو زاده، ۱۳۷۹، ص ۱۷۷). وی همچنین پایان یا هدف آموزش را توسعه ی تمام قابلیت های موجود در یک فرد می‌داند (رضایی، ۱۳۸۳، ص ۴۶۶).

طبق تعریفی که کنعان مکوسانا و ماری جویس کاپیسا ارائه می‌دهند؛ «تدریس چند پایه موقعیتی است که در آن یک معلم باید به پایه های متعدّد به طور همزمان درس بدهد.» (مکوسانا و کاپیسا، ۱۳۸۶، ص ۸). از حدود سه سال پیش در پی کاسته شدن قابل توجه از تعداد دانش‌آموزان منطقه ی سروآباد که البته این نیز خود معلول علل متعدّد است؛ تشخیص مسؤلین ذیربط این بود که دایر نمودن کلاس‌های مستقل در پایه‌های سه گانه ی دوره ی راهنمایی با تعداد اندک دانش آموز، مقرون به صرفه نبوده و لذا در این مقطع تحصیلی نیز اجرای طرحی مشابه کلاس‌های چندپایه در دوره ی ابتدایی، موجه به نظر می‌رسد. شاید بتوان گفت این انتخاب چنانچه جمیع عوامل مؤثر بر کیفیت کار کلاس‌های چندپایه در نظر گرفته می‌شد؛ البته بدون اشکال می‌نمود. این عوامل بر اساس پژوهش راسل و دیگران به نقل از نیلز (۲۰۰۰) عبارتند از:

- انتخاب معلم
- اندازه ی کلاس

- ایجاد تعادل در اندازه ی زیر گروه ها
 - تعداد دانش آموزانی که مشکلات رفتاری دارند
 - سطح توانایی های دانش آموزان و سبک های یادگیری آنها
 - میزان تلفیق و ادغام دانش آموزان پایه های مختلف برای برخی فعالیت ها
 - سازماندهی برنامه ی تحصیلی دو یا چند ساله
 - صرف وقت برای رویارو شدن با فشارها
- ودرخواستهای والدین (آقازاده، فضلی، ۱۳۸۶، ص ۲)

نتایج حاصله از اجرای طرح چندپایه کردن مدارس در سطح مقطع راهنمایی در منطقه ی سروآباد در پایان چندسال تحصیلی گذشته و همچنین تجارب کسب شده از سوی معلمان، نشان داد که این طرح اگر تماماً ناموفق نبوده باشد؛ دست کم از نارسایای قابل توجهی برخوردار است که ذیلاً به صورت گذرا به پاره ای از آنها اشاره می گردد.

- ۱- کاهش ساعات تدریس استاندارد برای هر درس
 - ۲- اختلال در امر یادگیری سرفصل دروسی که در امتداد هم هستند
 - ۳- دشوار گشتن کنترل کلاس
 - ۴- تضییع حقوق مادی معلم.
- آنچه که در این تحقیق مورد توجه محقق، قرار خواهد گرفت؛ پرداختن مبسوط به این چالش ها و نیز ارائه ی پیشنهادات و راهکارهایی جهت رفع و برطرف ساختن آنها می باشد.

۱-۲- بیان مسأله

کلاس چندپایه به معنای حضور چندین دانش آموز در پایه های متعدد در یک کلاس است. تدریس چندپایه موقعیتی است که در آن یک معلم باید به پایه های متعدد به طور هم زمان درس بدهد. این موقعیت در همه ی مدارسی که پایه ها بیش از معلمان است؛ رخ می دهد. برخی معلمان چندپایه ممکن است دو پایه را درس بدهند. اما برخی سه یا چهار بعضاً هر پنج پایه را تدریس می کنند. در مدارس خیلی کوچک ممکن است معلمان به پنج پایه به طور هم زمان زیر یک سقف تدریس کنند. در تدریس تک پایه ی سنتی، معلم فقط یک پایه را درس می دهد. فراگیران در هر پایه معمولاً هم سن هستند. اما ممکن است توانایی های مختلفی داشته باشند (آقازاده، ۱۳۸۶).

امروزه همه سیستم های آموزشی و پرورشی با توجه به سن و کلاس (پایه) سازمان یافته اند. پایه ها به دو گروه کلاس تک پایه و کلاس چند پایه تقسیم شده اند. کلاس درس